

3 Arbeiderbevegelsens Presseforbund (APF)

– fra militant partiorganisering til konsernkanal og diffust presselaug

Rune Ottosen
Professor i journalistikk ved
Høyskolen i Oslo
rune.ottosen@hioa.no

I 2014 er Amedia AS (tidligere A-pressen) Norges nest største mediekonsern med en omsetning på over fem milliarder norske kroner. Det startet imidlertid som et ideologisk propagandaprojekt på klassekampens grunn. Arbeiderpressen symboliserer mer enn noe annet konsern overgangen fra en ideologisk basert partipresse til et helkommersielt konsern. Intet annet parti hadde større kontroll med driften av «sine aviser» under partipressens epoke. Redaktørene av partiets hovedorgan, Social-Demokraten (senere Arbeiderbladet og Dagsavisen) ble valgt av landsmøtet i Det norske Arbeiderparti, og for de fleste journalistene var det partiloyaliteten som avgjorde karrierevalget (Ottosen 1996). Den sentrale yrkesorganisasjonen i A-pressen har helt siden starten vært Arbeiderbevegelsens presseforbund (APF). Ved å vise hvordan A-pressens eierstruktur har utviklet seg fra å være et partibasert pressesystem til å bli et milliardkonsern, ønsker jeg å vise at den viktigste fagorganisasjonen i systemet også har endret karakter – fra å være en militant fagforening til å bli et diffust presselaug. Som LO-forbund har APF over tid havnet i nært

*«Amedias publikasjoner blir lest
av over 2,5 millioner voksne
nordmenn hver dag»*

slektskap med den største aksjonæren i Norges nest største mediekonsern og i perioder vært aksjeier i egen bedrift. En funksjon som er milevidt fra de opprinnelige politiske idealer (Zachariassen 1949).

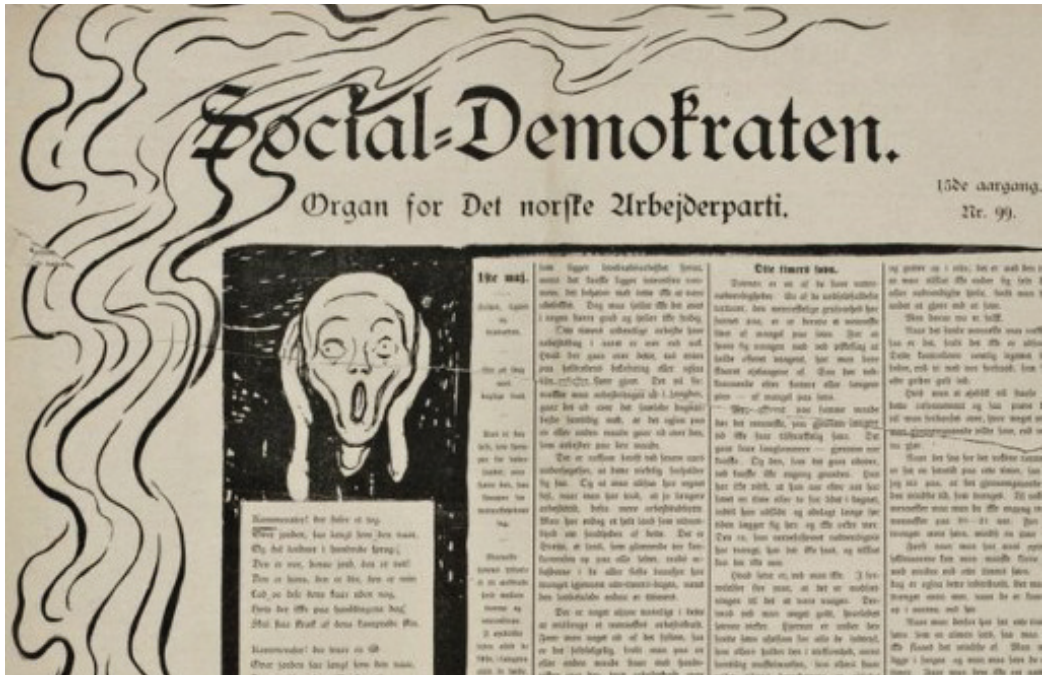
Amedia AS

Amedia AS fikk etter oppkjøp av Edda Media høsten 2012 kontroll over 78 avistitler spredd over hele landet, samt over 100 nettaviser og digitale publikasjoner. Amedias publikasjoner blir lest av over 2,5 millioner voksne nordmenn hver dag. Konsernet har 3700 ansatte i Norge, Sverige, Russland og Polen. Oppkjøpet av Edda Media skjedde parallelt med salget av den

kommersielle, reklamefinansierte TV 2.

9. januar 2012 kom nyheten om at A-pressens eiere – LO og Telenor – solgte sine eierandeler i TV 2. Nyheten kom

som en overraskelse på mange, og resultatet er at TV kanalen nå «flagges ut» til danske Egmont. Salget kan føre med seg store endringer i det nordiske tv-markedet (Mandag morgen 23. januar 2012). Amedia framstår i 2014 som et effektivt konsern. Som andre aktører sliter Amedia med fall i annonseinntektene. I 2013 falt annonseinntektene (særlig rubrikkannonser) med 107 millioner kroner. Dette ble kompensert med reduksjon i personalkostnader og rasjonalisering av driften gjennom malstyring av avissider og felles produksjon ved et produksjonssenter i Moss. Til tross for et

I 1884 ble avisen Vort Arbeide startet av faktor Christian Holtermann Knudsen. Allerede i 1886 byttet denne navn til Social-Demokraten. I 1887 ble den offisielt organ for Det Norske Arbeiderparti.

opplagsfall på 4,7 prosent gjorde prisøkninger at opplagsinntektene i 2013 holdt seg stabile. Driftsresultatet ble halvert fra 2012 til 2013 og endte på 110 millioner kroner av en omsetning på 5,3 milliarder med en driftsmargin på 2,1 prosent (Dagens Næringsliv 15. februar 2014). På et møte mellom Amedias konsernleder Are Stokstad og de lokale tillitsvalgte i april 2014 ble det varslet kostnadskutt på 500 millioner og mulig reduksjon av 700 stillinger. Eva Stenbro, konserntillitsvalgt for ansatte minnet om de store utbetalingene av eierutbytte (575 millioner i 2012). Hennes kommentar til Klassekampen var at de ansatte ønsket en større del av overskuddet til utvikling og investering, og viser at de ansatte fortsatt har ønske

om at Amedia skal oppføre seg annerledes enn andre kapitalistiske bedrifter (Klassekampen 9. april 2014). Når LO er største aksjonær er det fortsatt noen som har forventning om at det er andre regler som gjelder i relasjonen mellom eier og de ansatte, sammenlignet med andre konsern, men ingen ting tyder på at det er tilfelle.

«Når LO er største aksjonær er det fortsatt noen som har forventning om at det er andre regler som gjelder i relasjonen mellom eier og de ansatte, sammenlignet med andre konsern, men ingen ting tyder på at det er tilfelle»

Da A-pressen endret navn til Amedia AS etter å ha kjøpt Edda Media

fra det britiske selskapet Mecom, var konsernsjef Thor Gjermund Eriksen opptatt av å knytte an til de historiske røtter: «Navneskiftet er behandlet og vedtatt av styret. Konsernets eiere, LO og Telenor, har lagt stor vekt på at konsernets navn skal ha en klar referanse til selskapets historiske utspring, samtidig som

Socialdemokratiske Pressekontor ble stiftet i 1912, og skiftet senere navn til Arbeidernes Pressekontor. Ragna Hagen, Arne Paasche Aasen og Eilert Eriksen var blant medarbeiderne på pressekontoret i 1934. Foto: Avisenes Nyhetsbyrå/Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek.

bredden og mangfoldet i det nye konsernets virksomhet kommer fram», sa Eriksen (Amedias hjemmeside). Og røttene er i denne sammenhengen interessante. Ved oppkjøpet av Edda Media fulgte det mange tradisjonelt konservative aviser i porteføljen. Redaktør Håkon Borud i Tønsberg Blad uttalte ved overtakelsen: «Jeg har tenkt veldig mye på dette. Vi har gitt innspill om hva vi forventer etter oppkjøpet, og fått forsikring om at vi får redigere avisen etter avisens konservative idégrunnlag. Jeg tror dette er et kommersielt oppkjøp og har heller ingen illusjoner om at A-pressen blir noe «snillere» med tanke på utbyttepolitikk», uttalte Borud (sitert fra Mandag morgen 23. januar 2012). En ganske realistisk vurdering og betegnende for partipressens død.

Røttene

Alt i 1884 ble Vort Arbeide startet (senere Social-Demokraten, Arbeiderbladet og Dagsavisen) (Bjørnsen 1986). I 1912 ble Det socialdemokratiske Pressekontor (senere Arbeidernes Pressekontor) opprettet for å samordne pressevirkningen i arbeiderbevegelsen etter et vedtak i Arbeiderpartiets landsstyre (Rolland 1979). I 1913 kom de første bevilgningene fra Arbeidernes faglige landsorganisasjon (AFL) – omdøpt til LO i 1957.

Arbeiderpartiets landsmøte vedtok i 1920 å opprette Arbeiderpressens Samvirke og fikk samme år tilslutning fra AFL-kongressen. Arbeiderpartipressen ble kraftig svekket av to partisplittelser i 1920-årene. AFL vedtok å forholde seg nøytral til partisplittelsen og stanset bevilgningene til Samvirke, som dermed opp-

Utenlandske reaksjoner

Siste side

2005 OSLO 1925
NON STOP
2225 HELSINKI 1900
d u ler
FINNAIR

Dagbladet

104. årgang Nr. 229 — Tirsdag 26. september 1972

Ikke én dag uten
Dagbladet

NEI

SA NORGE

Norge sier nei til medlemskap i EF. Spenningen ble utløst ved ett-tida i natt, da oppstillingen svanget i nei-favor. I den foregående timen hadde tilhengerne sett seieren innen rekkevidde. Ut over natta økte motstanderne sitt flertall for hver landsversikert. Trykke Bratteli gjorde det ved to-tida klart at hans regjering går etter dette resultatet. Dermed er det duket for spennende uker med intense politiske drøftelser. Stortinget åpner hestespisjonen tirsdag i neste uke. Allerede torsdag og fredag kommer Arbeiderpartiets landsstyre sammen. Her blir det sikkert hard diskusjon om hvordan partiet bør stille seg.

Full klaff for Dagbladets valgservice

De prognoser som var satt opp i Dagbladets valgservice, viste seg å bli til for fullt. I gårshagens avte hadde vi beregnet utfallet av valget for nesten alle kommuner i landet, basert på tidligere meningsmålinger og den partipolitiske fordelingen i de enkelte valgdistriktene. Hvorvidt resultatet i prognose, et valgresultat på 44-46 i EF-motstandernes favor, viste seg å stemme med noen få tilfellevis avvikel. Det forklares dels av en spesiell valgforholdning i enkelte valgdistrikt, dels av at noen av de tidligere fordelingen av stemmer var stort sett angret korrekt i prognose. For Oslo vedkommende ble det full klaff, det samme var tilfelle for Møre og Romsdal, Rogaland og Buskerud. I flere andre ligger resultatet en prosent eller to prosent unntatt. Allerede i lørdags, hvor EF-tilhengerne fikk seke present senere opplysning om resultat, og Trondheim, hvor valgresultatet var like prosent bedre for EF-motstanderne enn i prognose.

Oppgitt for en lang rekke valgkommuner over hele landet ble det full klaff for vår valgservice, og for de aller fleste kommuner stemte resultatet fordelende bra med antakelse. Bare i et fåtall kommuner var det snakk om større avvikel.

Prognosen bygger på en valgdeltagelse på 80 prosent. Når førvalgsstemmen er oppgjitt vil det endelige tallene være ca. 77 prosent.

Landoversikt kl. 05.50

597 av 607 k. 99,1
Ja 914338 - 46,2 %
Nei 1066161 - 53,8 %
Framløst 75,6 %

Formannen for motstandernes informasjonskommite, Inge Arfa, har i et intervju med Dagbladet uttalt at han er glad for resultatet i natt da de vil fortsette

å stå sammen. Oppgaven er å få partiet til å stå sammen og stå for sitt valg i neste valg.

Regne av partiledere var i natt i stand til å seier som førte til en valgseier. (Gunnar Hansen)

Trykke Bratteli gjorde det klart at regjering fra Arbeiderpartiet

kommer til å stå. Erling Borge har i et intervju med Dagbladet uttalt at han er glad for resultatet i natt da de vil fortsette

å stå sammen. Oppgaven er å få partiet til å stå sammen og stå for sitt valg i neste valg.

Regne av partiledere var i natt i stand til å seier som førte til en valgseier. (Gunnar Hansen)

Trykke Bratteli gjorde det klart at regjering fra Arbeiderpartiet

Foto: Odd Anthonisen

kommer til å stå. Erling Borge har i et intervju med Dagbladet uttalt at han er glad for resultatet i natt da de vil fortsette

å stå sammen. Oppgaven er å få partiet til å stå sammen og stå for sitt valg i neste valg.

Regne av partiledere var i natt i stand til å seier som førte til en valgseier. (Gunnar Hansen)

Trykke Bratteli gjorde det klart at regjering fra Arbeiderpartiet

kommer til å stå. Erling Borge har i et intervju med Dagbladet uttalt at han er glad for resultatet i natt da de vil fortsette

å stå sammen. Oppgaven er å få partiet til å stå sammen og stå for sitt valg i neste valg.

Regne av partiledere var i natt i stand til å seier som førte til en valgseier. (Gunnar Hansen)

Trykke Bratteli gjorde det klart at regjering fra Arbeiderpartiet

kommer til å stå. Erling Borge har i et intervju med Dagbladet uttalt at han er glad for resultatet i natt da de vil fortsette

å stå sammen. Oppgaven er å få partiet til å stå sammen og stå for sitt valg i neste valg.

Regne av partiledere var i natt i stand til å seier som førte til en valgseier. (Gunnar Hansen)

Trykke Bratteli gjorde det klart at regjering fra Arbeiderpartiet

kommer til å stå. Erling Borge har i et intervju med Dagbladet uttalt at han er glad for resultatet i natt da de vil fortsette

å stå sammen. Oppgaven er å få partiet til å stå sammen og stå for sitt valg i neste valg.

Regne av partiledere var i natt i stand til å seier som førte til en valgseier. (Gunnar Hansen)

Trykke Bratteli gjorde det klart at regjering fra Arbeiderpartiet

kommer til å stå. Erling Borge har i et intervju med Dagbladet uttalt at han er glad for resultatet i natt da de vil fortsette

å stå sammen. Oppgaven er å få partiet til å stå sammen og stå for sitt valg i neste valg.

Regne av partiledere var i natt i stand til å seier som førte til en valgseier. (Gunnar Hansen)

Trykke Bratteli gjorde det klart at regjering fra Arbeiderpartiet

kommer til å stå. Erling Borge har i et intervju med Dagbladet uttalt at han er glad for resultatet i natt da de vil fortsette

å stå sammen. Oppgaven er å få partiet til å stå sammen og stå for sitt valg i neste valg.

Regne av partiledere var i natt i stand til å seier som førte til en valgseier. (Gunnar Hansen)

Trykke Bratteli gjorde det klart at regjering fra Arbeiderpartiet

kommer til å stå. Erling Borge har i et intervju med Dagbladet uttalt at han er glad for resultatet i natt da de vil fortsette

å stå sammen. Oppgaven er å få partiet til å stå sammen og stå for sitt valg i neste valg.

Regne av partiledere var i natt i stand til å seier som førte til en valgseier. (Gunnar Hansen)

Trykke Bratteli gjorde det klart at regjering fra Arbeiderpartiet

kommer til å stå. Erling Borge har i et intervju med Dagbladet uttalt at han er glad for resultatet i natt da de vil fortsette

å stå sammen. Oppgaven er å få partiet til å stå sammen og stå for sitt valg i neste valg.

Regne av partiledere var i natt i stand til å seier som førte til en valgseier. (Gunnar Hansen)

Trykke Bratteli gjorde det klart at regjering fra Arbeiderpartiet

kommer til å stå. Erling Borge har i et intervju med Dagbladet uttalt at han er glad for resultatet i natt da de vil fortsette

å stå sammen. Oppgaven er å få partiet til å stå sammen og stå for sitt valg i neste valg.

Regne av partiledere var i natt i stand til å seier som førte til en valgseier. (Gunnar Hansen)

Trykke Bratteli gjorde det klart at regjering fra Arbeiderpartiet

kommer til å stå. Erling Borge har i et intervju med Dagbladet uttalt at han er glad for resultatet i natt da de vil fortsette

å stå sammen. Oppgaven er å få partiet til å stå sammen og stå for sitt valg i neste valg.

Regne av partiledere var i natt i stand til å seier som førte til en valgseier. (Gunnar Hansen)

RINNAN
Årets Per Hansson
N. 20.20, mob. 40.30
Hos alle bokhandlere

Forsiden av Dagbladet dagen etter EF-valget. Faksimile: Nasjonalbiblioteket.

hørte som en egen enhet i 1924. AFL fortsatte imidlertid å støtte utvalgte aviser på årlig basis helt til AFL-kongressen i 1938 vedtok å medvirke til opprettelsen av Arbeiderbevegelsens pressefond. Dette var et AFL-foretak rent økonomisk, men styret bestod av tre fra AFL og tre fra DNA. I september 1939 ble andelslaget Arbeiderpressen Samvirke II konstituert, med drift av Arbeidernes Pressekontor og Arbeiderpressens Annonsekontor som formål. Andelskapitalen ble fordelt etter avisenes størrelse. Ved utbruddet av andre verdenskrig var følgelig arbeiderbevegelsen kommet fram til en samlet organisasjonsform som formelt var uavhengig av AFL og DNA, men som reelt var under deres kontroll (Høst 1996).

Norsk Arbeiderpresse AS ble opprettet i 1948 med AFL og DNA som eiere av aksjekapitalen på to millioner kroner. Parallelt med veksten i det nye selskapet videreutviklet Arbeiderpressen stordriftsfordeler og samarbeid om innkjøp av trykkpresser og annet utstyr.

Det siste elementet i arbeiderbevegelsens avisbyggverk var etableringen av Arbeiderbevegelsens Tarifforening (ATF) i 1955. Siden den gang har fagbevegelsen måttet leve det som enkelte kaller et schizofrent dobbeltliv, som ivaretar av interessene for de ansatte i den private og offentlige sektor, samtidig som den er arbeidsgiver for ansatte i egen næringsvirksomhet. A-pressen har skjøttet sin arbeidsgiverfunksjon som arbeidsgivere flest, men er stadig blitt møtt med forventninger fra egne rekker om at de skal oppføre seg i tråd med de uttalte solidariske tradisjonene fra arbeiderbevegelsen. Fra tid til annen kommer det bite anklager mot konsernledelsen for å opptre som «tradisjonell arbeidsgiver», blant annet i forbindelse med nedleggelsen av den mislykkede

«Siden den gang har fagbevegelsen måttet leve det som enkelte kaller et schizofrent dobbeltliv»

Arbeiderpartiaviser som avisen Nordlys var forkjempere for EF-medlemskap. Det skulle vise seg høyst problematisk for den unge journalisten Jon Michelet, som uttalte at han var EF-motstander mens han var ansatt i avisen. Faksimile: Nasjonalbiblioteket.

fjernsynssatsingen «Nyhetskanalen» i februar 1998 (basert på Ottosen 2004: 146–150).

Avisselskapet ble bygd opp med en klokkeetro på at sterkere aviser ville bety større velgeroppslutning, noe som ikke alltid viste seg å holde stikk. Men forestillingen om dette var avgjørende for pressesatsingen i alle de politiske partiene (Ottosen 1996: 47).

Skisma i 1972

For å forstå frigjøringsprosessen fra Arbeiderpartiet er det viktig å se den i lys av den generelle avviklingen av partipressen i Norge (Bastiansen 2009). Det som likevel fikk enda større betydning i A-pressen enn i de borgerlige avisene, var EU-striden i 1972. Motsetningen mellom ja-siden og nei-siden red hele det norske politiske miljøet i Norge som en mare, men det rammet Arbeiderpartiet hardest. Partiet og fagbevegelsen var delt i synet på medlemskap, men dette gjenspeilte seg ikke i arbeider-

partiavisenes spalter. Ja-propagandaen dominerte, og LO betalte sekretærer for å reise rundt å agitere for ja-siden (Gleditsch og Hellevik 1977). Lokale nei-journalister ble kneblet, og i avisen Nordlys gikk den unge journalisten – og senere berømte forfatteren – Jon Michelet ut med sitt klare nei-standpunkt. Han ble presset til å si opp, ellers hadde han blitt sagt opp (Bastiansen 2009: 183). Arbeiderpartiets Presseforbund (APF) tok et klart ja-standpunkt og forsvarte Arbeiderpartiets politikk både sentralt og lokalt. De lokale journalistene var tvunget til å være organisert i APF selv om de var NJ-organisert. Dette sved ekstra hardt i Nord-Norge. Arbeiderpartiets propagandalinje led nederlag, og 70 prosent av velgerne stemte nei til norsk medlemskap. Arbeiderpartiet ble hardt straffet av velgerne ved Stortingsvalget i 1973. Arbeiderpartiet gikk tilbake fra 46,5 prosent til 35,2 (Bastiansen 2009: 182). Bratteli hadde stilt et ultimatum foran valget: Enten måtte velgerne stemme ja, ellers ville regjeringen gå av. De fleste redaktører var lojale, men det fantes motstand. Charlie Jansson var redaktør av Demokraten i Fredrikstad og protesterte og krevde Brattelis avgang som statsministerkandidat. Han beholdt jobben på tross av at partiledelsen forsøkte å få han fjernet gjennom et ekstraordinært landsmøte i Demokratens representantskap (ibid. 192). Dette ble begynnelsen på en frigjøringsprosess. Men først skulle motstanderne av EU få merke partiledelsens hevn. Ukebladet Aktuell hadde nektet å innordne seg og redaktør Jostein Nyhamar var en kjent nei-mann og bladet var en torn i øyet på partiledelsen. Økonomien i bladet var svak og pengekransen ble stengt i 1974 (ibid. 198). Også fjerningen av Reidar Hirsti som redaktør av Arbeiderbladet i 1974 ble regnet som en hevnaksjon for at han ikke var lojal nok mot partiledelsen. I ettertid ble avskjedigelsen sett

«Også fjerningen av Reidar Hirsti som redaktør av Arbeiderbladet i 1974 ble regnet som en hevnaksjon for at han ikke var lojal nok mot partiledelsen»

på som opptakten til en frigjøringsprosess. Det som skjerpet konflikten, var at Hirsti også var leder av Norsk Redaktørforening, og bransjekolleger støttet hans egen oppfatning av at dette var en politisk oppsigelse. Hvis hensikten fra parti- og LO-ledelse var å skjerpe partidisciplinen, ble virkningen stikk motsatt. Det ble en symbolsak og på et tidspunkt der dette på lang sikt bidro til partipressens fall (Andenæs 2011: 61). På landsmøte i 1975 ble det bestemt at Arbeiderbladets redaktør ikke lenger skulle velges av landsmøtet. I første omgang fikk Arbeiderpartiets sentralstyre makten til å velge redaktør, senere ble denne makten overført til Arbeiderpartiets styre. Partiet mistet grepet om redaktøransettelsen, og en viktig maktfaktor ble borte (Bastiansen 2009: 208).

En annen viktig symbolhandling for A-pressens løsrivelse fra Arbeiderpartiet var meldingen fra Arbeidernes Pressekontor i 1981 om at statsminister Odvar Nordli kunne komme til å gå av på grunn av sviktende helse. Denne meldingen – som ikke var klarert med partiledelsen, og som førte til at Gro Harlem Brundtland ble statsminister – viste at partiet ikke lenger bestemte A-pressens dagsorden (Ottosen 1996: 446–447). Interessant nok var scoopet skrevet av senere konsernsjef Alf Hildrum, som da var journalist i Arbeidernes pressekontor. Han var samtidig leder av Arbeiderbevegelsens presseforbund (APF), et forbund han forble medlem av også etter at han ble konsernsjef i A-pressen. På dette tidspunktet (Nordlis avgang) prøvde riktignok Hildrum å trekke seg som forbundsleder på grunn av stort arbeidspress, men han ble overtalt til å fortsette¹.

[1] APF PROTOKOLL 1981–1991. Protokoll forbundsstyrmøte i APF 11.12.1981.

Opprettelsen av konsernet

Ideen om å opprette et konsern for å lede avisdriften var allerede i 1981 blitt lansert av disponent Einar Olsen i et notat til styret i Norsk Arbeiderpresse A/S. Den økonomiske situasjonen var svak i mange A-presseaviser, og LO var lei av stadig nye redningsaksjoner gjennom klattbevilgninger, spesielt til Arbeiderbladet. Et viktig grep var å sette ned en egen komité for langtidsplanlegging (LTP-komiteen) der AP-leder Gro Harlem Brundtland og LO-leder Tor Halvorsen satt (Bastiansen 2009: 329). I 1983 definerte LTP-komiteen at alle aviser skulle gå med balanse innen tre år. Kravet om bedriftsøkonomisk lønnsomhet var dermed knesatt (ibid. 333). Da treårsperioden var gått ut og mange aviser gikk med underskudd, måtte det tas noen grep. Dobbeltorganiseringen i Arbeiderpressens Samvirke A/S og Norsk Arbeiderpresse A/S hadde fungert i mange år, men skulle det ryddes opp i økonomien, krevdes en mer handlekraftig modell. Underskuddsbedrifter ble avvirket, og tradisjonsrike aviser som Nybrott i Larvik, Tiden i Arendal, Vestfold Fremtid, Sørlandet, Karmøybladet og Romsdals Folkeblad ble avvirket. Samtidig ble disponenten i A-pressen Einar Olsen arrestert, tiltalt for underslag. Han ble senere frikjent for de meste alvorlige tiltalepunkter, og det endte med bot til statskassen på 5000 kroner for overtredelse av regnskapsloven. Henrik Bastiansen, som har gått nøye inn på denne historien, skriver at noen mente at de som ville ha fortgang i omorganiseringsprosessen, stod bak anmeldelsen. Olsen var regnet som en propp i systemet og ville anstrenge seg til det ytterste for å redde utsatte aviser (Bastiansen 2009: 340). Mens rettsprosessen pågikk, ble Alf Hildrum ansatt som ny sjef i A-pressen. Dette innebar en ny epoke og begynnelse på det som skulle bli et

«Hildrums bakgrunn og karriere er på mange måter en interessant personifisering av klassereisen A-pressen selv har gått gjennom»

konsern. Hildrum var utdannet siviløkonom fra Handelshøyskolen i 1973 og gjorde fra første stund klart at her skulle tæring settes etter næring. Hildrums bakgrunn og karriere er på mange måter en interessant personifisering av klassereisen A-pressen selv har gått gjennom. Han var i en periode formann i AUF i Hordaland. Han har redaksjonell erfaring fra en rekke A-presseredaksjoner siden 1979, blant annet i A-pressens Oslo-redaksjon (APOR) både som journalist og redaksjonssjef, og som redaktør og disponent i Bergens Arbeiderblad. Han har skiftet mellom journalistiske posisjoner og politiske toppverv som var så typisk for partipressens epoke. Han var blant annet in-

formasjonssekretær og personlig sekretær for Hallvard Bakke i Handels- og skipsfartsdepartementet fra 1978 til 1979. Som journalist er Hildrum, som tidligere nevnt, blant annet kjent for avsløringene av statsminister Odvar Nordlis helseproblemer tidlig i 1981. Dette bidro i sin tur til at Nordli gikk av som regjeringssjef. I perioden fra 1987 til 2007 var han konsernsjef i A-pressen og leder av Medier Russland. Hildrum forholdt seg som konsernsjef til konkurransen fra Schibsted og Orkla som konkurrerende konserner. Hildrum ønsket selv en konsernmodell, men var avhengig av LO. Hildrum fikk en alliert i påtroppende LO-leder Yngve Hågensen (Lyshagen 2008: 154).

Da LO-kongressen i 1989 diskuterte en mulig konsernmodell, var det for flere LO-tillitsvalgte en del av premissgrunnet for støtten at A-pressen skulle være en politisk motvekt mot Orkla og Schibsted. Trygve Johnsen fra Fellesforbundet snakket om å skape en motvekt mot «våre motstandere Schibsted-gruppen og internasjonale interesser» (sitert fra Bastiansen 2009: 354). I dette

lå det implisitt at man forventet en «arbeidervennlig dekning» fra egne aviser. Enkelte talere benyttet anledningen til bemerke at man ikke forventet LO-kritisk dekning i en arbeideravis (ibid. 355). Det ble eksplisitt uttrykt at A-pressen skulle forbli en del av «arbeiderbevegelsens informasjonsstrategi» (ibid.). Sett i ettetid kan man vel stille spørsmål om LO-kongressens flertall gikk med på konserndannelse på litt naive og falske premisser da det skulle vise seg at den politiske siden av prosjektet ble tonet ned på bekostning av den pragmatiske økonomiske tenkemåten som preger et moderne konsern.

LO-kongressen vedtok i 1989 å bevilge ny egenkapital på nær 160 millioner kroner til Norsk Arbeiderpresse på betingelse av at selskapet ble omorganisert til en konsernmodell. På styremøtet i Norsk Arbeiderpresse A/S 8. november 1989 ble det vedtatt å opprette et konsern. Det var underforstått at dette var siste utbetaling fra LOs side. Styret vedtok også aksjonærvtalen som skulle regulere de økonomiske og juridiske forhold mellom lokale og sentrale eiere. Her beskrives blant annet hvordan lokale eiere skal få oppgjør for aksjene som overføres til Norsk Arbeiderpresse A/S. Det tok bare åtte måneder fra Alf Hildrum ble sjef til en organisering som konsern ble presentert for styret. Forutsetningen var at alle selskaper skulle bli med. Dette kom ikke til å skje da Nordlys, Hamar Arbeiderblad og Halden Arbeiderblad i første omgang ble stående utenfor. Etter hvert skulle Nordlys og Halden Arbeiderblad komme inn i folden, men først ventet en rettslig strid der den gjenstridige Halden Arbeiderblad spilte hovedrollen. Da Arbeiderpartiet i 1995 solgte seg ut av A-pressen, var det blant annet fordi partiet da mente det var prinsipielt galt for et parti å ha en dominerende eierposisjon

«Etter hvert skulle Nordlys og Halden Arbeiderblad komme inn i folden, men først ventet en rettslig strid der den gjenstridige Halden Arbeiderblad spilte hovedrollen»

i medier. Fram til da hadde partiavisene vært drevet etter de såkalte mønstervedtektene fra 1948 som fastslo at avisene skulle være organer for Det norske Arbeiderparti og redigeres i samsvar med partiets grunnsyn. I oktober 1990 forsvant formuleringen fra A-pressens mønstervedtekter der det het at «Avisen skal være organ for Det norske Arbeiderpartiet» Bastiansen (2009: 369-370). Denne ble nå erstattet av en mer løs formulering om at avisen «skulle drive saklig og uavhengig journalistikk, forankret i arbeiderbevegelsens ideer om frihet, demokrati og likeverd». To aviser med lokalt eierskap valgte å forbli partiorganer. Hamar Arbeiderblad fjernet formuleringen i 1998, men Halden

Arbeiderblad holdt stand og forble det eneste partiorganet (Andenæs 2011: 65). Først etter mange rettsrunder og politisk turbulens kom Halden Arbeiderblad inn i A-pressefolden gjennom et forlik i 2008 da A-pressen tok over 41,5 prosent av aksjene (Store norske leksikon 2013).

Mindre enn 18 måneder senere var konsernet en realitet og de 38 selskapene fusjonert til et konsern (Lyshagen 2008: 156).

At Arbeiderpartiets ledelse sluttet å se på avisene som sitt politiske redskap, ble tydeliggjort i januar 1991 da Arbeiderbladet nok en gang hadde store problemer. I hemmelige forhandlinger mellom statsminister Gro Harlem Brundtland og partileder Thorbjørn Jagland på den ene siden og Kjell Aamot og Tinius Nagell-Erichsen fra Schibsted på den andre ble det diskutert om Schibsted kunne tenke seg å overta Arbeiderbladet. Jagland luftet også frampå om Schibsted kunne tenke seg å kjøpe hele A-pressen. Det endte med at en forfjamset Nagell-Erichsen takket nei. Løsningen ble at Arbeiderpartiet solgte sitt hovedorgan

til Norsk Arbeiderpresse A/S. Dette tidsbildet sier også litt om prosessen med å avvikle partipressen som var i full gang (Bastiansen 2009: 389–390). Løsningen for Arbeiderbladet ble at det i 1999 ble organisert som en egen stiftelse med det nye navnet Dagsavisen. I 2009 solgte stiftelsen to tredjedeler av aksjene til Mentor Medier, det tidligere konsernet til den kristne dagsavisen Vårt Land (Store Norske leksikon 2010).

Om ikke ledelsen i A-pressen har lyktes i rollen som «sosialistiske» arbeidsledere, har de lyktes desto bedre som ekspansive og dyktige bedriftseiere. Den siste rest av proletær image ble fjernet da konsernet i 1994 endret konsernavnet fra Norsk Arbeiderpresse til A-pressen. I 1995 kjøpte A-pressen 24,5 prosent av aksjene i TV 2, og det historiske skjedde at A-pressen gikk inn på fjernsynsmarkedet. Et av mange paradokser i denne historien er at Alf Hildrum, som endte opp som TV 2-sjef i 2007, opprinnelig var imot at A-pressen skulle gå inn i TV 2 (Lyshagen 2009: 195). Da Amedia AS ble en realitet i 2012, var konsernet imidlertid tilbake til røttene med avissatsing som det primære satsingsområdet.

Utbytte for første gang

Siden 1992 har konsernet gått med overskudd, og det er blitt utbetalt utbytte til aksjonærene. Året 1995 ble historisk da Norsk Arbeiderpresse A/S ble registrert på OCT-listen på Oslo Børs. Det var også dette året konsernet for første gang brukte egne aksjer som betalingsmiddel, og dermed tok konsernet nok et av kapitalismens virkemidler i bruk for å styrke sin egen posisjon. Dette var også året da Arbeiderpartiet takket for seg på eiersiden. Da hadde det pågått en nedbemanning i et par år for klare budsjettmålene. I perioden 1990–93 var 300 årsverk blitt borte. Grafisk Forbund

Kulturminister Anniken Huitfeldt og administrerende direktør og sjefredaktør i TV 2 Alf Hildrum undertegner avtalen om at TV 2 skal vere allmennkringkaster, 3. desember 2010. Foto: KUD/ Wenche Stadven Nybo.

*«Jagland luftet også frampå om
Schibsted kunne tenke seg å
kjøpe hele A-pressen»*

og Fellesforbundet trakk seg som eiere, blant annet på grunn av nedbemanningene. I 1993 var resultatet 60,9 millioner. Egenkapitalen var på 31 prosent, og Arbeider-Avisa var den eneste avisen som gikk med underskudd (avisen gikk konkurs i 1996). I 1994 var selskapets likviditet på 309 millioner kroner, og for første gang ble det gitt utbytte til eierne. Hovedeier LO som i et halvt århundre hadde gitt bidrag av politiske grunner, var nå blitt en tradisjonell kapitalistisk eier som fikk utbytte på sine investeringer. De ansatte som hadde fått anledning til annenhåndskjøp av aksjer i 1993, kunne nå selge med fortjeneste. I alt ble det i 1994 solgt ansatteaksjer for 4,9 millioner (blant annet på grunn av ledige aksjer etter at Norsk Grafisk Forbund og Fellesforbundets solgte seg ut). I 1994 vedtok styret en aksjekapitalforhøyelse mot de ansatte på i alt 5,5 millioner kroner. En ny og uvant problemstilling i et tradisjonelt sosialdemokratisk foretak kom da det oppstod konflikt med Arbeiderbladets kulturredaktør som ønsket å kjøpe 10 000 aksjer. Da hun ble tilbudt langt færre aksjer, truet hun med søksmål, og

saken var nær ved å havne i retten. Det løste seg da hun fikk kjøpt ytterligere 4000 aksjer i 1995 til 105 kroner stykket, og saken endte med forlik (Lyshagen 2008: 201). Det at det ble ansett som en rettighet blant de ansatte å tjene gode penger på aksjekjøp i egen virksomhet, er et viktig bilde på endringen i tidsånden.

Aksjetransaksjonene var ikke det eneste beviset på at det hadde skjedd en grunnleggende endring i forutsetningen for avisdrift i A-pressen. Samme året (1995) ble Lofotposten kjøpt opp som den første avisen utenfor den tradisjonelle «sosialdemokratiske familien». Dette var starten på en serie av oppkjøp av tradisjonelt borgerlige aviser, og den ble slutført med oppkjøp av Edda Media da en rekke tidligere borgerlige aviser ble innlemmet i konsernet. I dag er det knapt noen som hever øyenbrynet på grunn av dette, men det var en viss motstand i 1995. Fortsatt stod det i formålsparagrafen fra 1991 at formålet med konsernet var å gi ut «sosialdemokratiske aviser». Styreleder Svein-Erik Oxholm hadde en pragmatisk økonomisk begrunnelse: (Oppkjøpene) «var alle ledd i en strategi med sikte på å styrke våre allerede eksisterende aviser. I motsatt fall ville jeg ikke kunnet gå inn for dette» (siteret fra Lyshagen 2008: 212).

Inn i tv-bransjen

Mot slutten av 1990-årene var det tre viktige forhold som var omdiskutert i bransjen. Det ene var A-pressens ekspansive oppkjøpspolitikk på lokalavissektoren, noe som skapte en ny debatt om pressestøtten. Skulle A-pressen kunne motta statsstøtte for mange nr. 2-aviser med den ene hånden og investere på børsen med den andre?

Det andre omdiskuterte forholdet var satsingen på fjernsyn, og ikke minst kommersielt

fjernsyn. Ved hjelp av sitt nettverk av lokal-tv-stasjoner som ofte var tilknyttet avisdriften, og et tett samarbeid med TVNorge startet A-pressen Nyhetskanalen våren 1997. Den nye stasjonen ble under lanseringen omtalt som A-pressens flaggskip på fjernsynsfronten og Norges svar på CNN (Ottosen 2004). Planene var at kanalen skulle være reklamefinansiert, men markedsundersøkelsene var for dårlige, og kanalen startet uten at det var laget en skikkelig salgsorganisasjon. Etter bare et halvt års drift gikk kanalen konkurs, og alle de ansatte ble sagt opp. A-pressen måtte bokføre et tap på 24 millioner kroner på denne mislykkede satsingen.

Det tredje omdiskuterte forholdet var det nye innslaget av nye norske og utenlandske eiere utenfor den tradisjonelle arbeiderbevegelsen, et historisk nytt fenomen i A-pressen. I 1997 hadde Møller Investor 12,9 prosent av aksjene. Utenlandske investorer som State Street Bank, Clydesdale Bank og Chase Manhattan Bank kjøpte til sammen 26,7 prosent av aksjene, men både Møller og de amerikanske eierne har siden solgt seg ut.

Hele A-pressen-konsernet var i 2003 nær ved å bli tatt over av det finske selskapet Sanoma. Sanoma hadde kjøpt seg inn i 1999 med en aksjepost på 27,84 prosent (og dermed brutt en avtale om at de bare skulle eie 20 prosent). Fagbevegelsen Investeringssselskap (FBI) der LO hadde samlet sine eierinteresser, svarte med å kjøpe seg opp til 29 prosent, og det var en utbredt frykt for at finnene skulle raide hele selskapet. I 2000 hadde Telenor også kommet inn på eiersiden med en aksjepost på 15 prosent. Telenor startet en maktkamp med Sanoma, som i 2003 ga opp kampen og solgte seg ut. Telenor og LO ble enige om å utvide FBI og legge Telenors aksjer inn der. Fritt Ord kom

«at det ble ansett som en rettighet blant de ansatte å tjene gode penger på aksjekjøp i egen virksomhet, er et viktig bilde på endringen i tidsånden»

1. mai-toget i Halden i 2009, preget av konflikten mellom avisens ansatte og styret. Mange av de ansatte mente administrerende direktør Anne Grethe Kolstad og redaktør Frode Rekke i avisen var blitt usaklig oppsagt. Foto: Rune Fredriksen/ NRK.

samtidig inn med ti prosent, men har siden solgt seg ned (Lyshagen 2009: 245–247). De største eierne i 2014 er LO og fagforbundene med 44,6 prosent, Telenor med 44,2 prosent, A-pressen AS med 8,3 prosent og Fritt Ord med 3,0 prosent (Amedia AS hjemmeside).

Fagforeninger som kapitalister

Mot slutten av 1990-årene hadde fortsatt en rekke LO-forbund og lokale arbeiderpartilag betydelige aksjeposter. De ble rike av å sitte på aksjer som hadde steget betydelig i verdi. En aksjeportefølje som Ski AUF i sin tid kjøpte for 20 000 kroner, hadde ifølge Aftenposten per september 1997 steget til nærmere seks millioner kroner. Det var neppe det de lokale partiaktivistene rundt om i landet hadde tenkt seg da de samlet inn penger for å styrke den sosialistiske propagandaen ved begynnelsen av 1900-tallet (Ottosen 2004).

A-pressen opprettet sitt eget nyhetsbyrå (Avisenes Nyhetsbyrå ANB) med 48 aviser som

kunder og en omsetning på 28 millioner kroner i 2002. I en semesteroppgave i journalistikk hovedfag drøfter Tor A. Hovik forholdet mellom å forvalte det journalistiske arvegodset og å jakte på fortjeneste for eieren. I A-pressens formålsparagraf er målsettingen klar, konsernet skal både skape lønnsomhet og øve inn-

flytelse på samfunnsutviklingen. Daværende konsernsjef Alf Hildrum i A-pressen sa i et e-postintervju med Hovik at han ikke ser noen motsetning

mellom disse to målsettingene, men innrømmer samtidig at på kort sikt «vil det selvsagt alltid være avveininger mellom fortjenesten og kostnadsbudsjettene, herunder også redaksjonsbudsjettene» (siteret fra Hovik 2002: 9).

Styreformann Jon Rannem i Trønder-Avisa, der A-pressen var inne med en eierandel på 9,3 prosent, sa i et intervju med sin egen avis at det var uaktuelt å slippe til konsernene med større eierandel:

«Det er uaktuelt å selge til et av de store

«Det handler først og fremst om å være herre i eget hus»

aviskonsernene. Det handler først og fremst om å være herre i eget hus. Vi har også et helt annet verdigrunnlag enn de store konsernene som først og fremst er opptatt av avkastning» (sitert fra Hovik 2002: 10).

Det finnes altså en skepsis mot økt konsernmakt både i og utenfor konsernene. Dette kommer klart til uttrykk i en undersøkelse som Norsk Redaktørforening publiserte i 2002. Flertallet av de spurte redaktørene gir uttrykk for at det er inntjeningskravet som i størst grad har påvirket deres rolle de senere årene, og de frykter at dette vil bli et tiltakende problem for den redaksjonelle uavhengigheten (Finslo 2002). Denne skepsisen er blitt værende som en uttalt frykt for kommersialisering blant journalister og redaktører. På oppdrag fra Norsk Journalistlag gjennomførte Helge Østbye og Nina Kvalheim i 2009 en undersøkelse der de sammenlignet medeierskap i og utenfor konsernene. De tre hovedfunnene var (Østbye og Kvalheim 2009):

- Konsernene tar det meste av overskuddene fra bedriftene.
- Det er blitt færre journalister som skal utføre mer arbeid.
- Redaktørens posisjon er svekket.

På tross av skepsis mot for mye markedsrett blant journalister og redaktører er det ikke tvil om at det er markedsrett som gjelder i konsernenes tidsalder uavhengig av tidligere politisk tilhørighet.

Den gjenstridige Halden Arbeiderblad

En skepsis mot økt konsernmakt kan være en av grunnene til at enkelte tidligere arbeiderpartiaviser har vært svært skeptiske til å la seg integre i A-pressen. En lokal politisk maktkamp

er også en viktig del av dette bildet. En av de gjenstridige har vært Halden Arbeiderblad (HA). Det som gjør denne avisen interessant i denne sammenheng, er at den ble det siste erklærte organet for Arbeiderpartiet. Det er en tradisjonsrik A-presseavis og har vært en middels stor avis med nærmere 10 000 i opplag. I 2003 utspant det seg en maktkamp da den største aksjonæren var A-pressen med 41,5 prosent. A-pressen prøvde å skaffe seg aksjemajoritet, men møtte lokal motstand. Ivar Andenæs som har skrevet historien om

«Det er blitt færre journalister som skal utføre mer arbeid»

Halden Arbeiderblad i boken «Gud hjelpe oss», viser et lokalt arbeiderpartimiljø med sterke ledere og en streng og ofte brutal partidisiplin som satte sin egen makt i lokal-

samfunnet over lojaliteten til Arbeiderpartiet sentralt. Som den dominerende avisen i byen uten lokale konkurrenter brukte det lokale partimiljøet avisen som et politisk redskap på en måte som minner om den gamle partipressen. Mye av makten ble utøvet av den lokale partiledelsen, og den var vant til å ha støtte i sin lokalavis (Andenæs 2010). Halden Arbeiderparti hadde 12,4 prosent av aksjene, og lokale fagforeninger og partilag har mindre aksjeposter på mellom 12 og 1,5 prosent. Fagbladet Journalisten kunne høsten 2003 avdekke store stridigheter mellom HA og A-pressen der også Orkla ble en aktør. Striden startet da HA høsten 1999 inngikk i et annonsesamarbeid med Orkla i Østfold og brøt med A-pressens egen Østfoldsamkjøring. De lokale partikoryfeene syntes de fikk mer økonomisk uttelling fra samarbeidet med Orkla, og lojaliteten til A-pressen sentralt var mindre viktig. Dette innebar et potensielt tap for A-pressen på inntil 30 millioner kroner. HA ble beskyldt for å undergrave økonomien til de andre A-presseavisene i Østfold ved å samarbeide med konkurrenten Orkla. A-pressen svarte

med å etablere gratisavisen Halden Dagblad ved årsskiftet 1999/2000 for å sikre seg flest mulig av reklamekronene i Halden. Her hadde A-pressen lokale borgerlige støttespillere som stod i opposisjon til Arbeiderpartiet. Å etablere gratisaviser har i seg selv historisk sett vært kontroversielt i norsk presse. Det har ikke blitt regnet som god presseskikk å gi ut gratisaviser for å kapre annonsekroner. NAL, som var forløperen til Mediebedriftenes landsforening (MBL), hadde tidligere vedtektsfestet motstand mot gratisaviser, en bestemmelse som ble opphevet for å få år siden. Nå ble en gratisavis et viktig virkemiddel fra A-pressen side i kampen mot Orkla i Østfold. A-pressen hadde tidligere brukt 18,5 millioner kroner på å kjøpe gratisavisen Sarpsborg I DAG. Enkelte av de lokale fagforeningene som eide mindre aksjeposter, inngikk en allianse med A-pressen mot den lokale redaktøren Anders Wold som vil holde A-pressen på avstand. På sin side lokket A-pressen de 34 lokale fagforeningene og partilagene som kontrollerte 58,5 prosent av aksjene med kr. 20 000 per aksje. Dette innebar en eventyrlig verdiøkning på aksjen som hadde en pålydende på 50 kroner. Samlet sett utgjorde tilbudet til de lokale foreningene 23,4 millioner kroner. Gjennom denne rivaliseringen oppstod det også en diskusjon om det redaksjonelle innholdet. Debatten ble opphetet etter at en av de minste aksjonærene, Halden Kommunale Forening (HKF), inngikk en intensjonsavtale om å kjøpe HKFs lille post på 15 aksjer. I første omgang betalte A-pressen 150 000 kroner for retten til å kjøpe foreningens aksjer for 20 000 kroner. Dette utspillet fra HKF ble av redaktør Wold oppfattet som et forræderi, og han skrev en lederartikkel med tittelen «En fagforening i konflikt med alt og alle», der HKF ble stemplet som bråkmakere (sitert fra Journalisten

*«Den langvarige striden mellom
avisen og konsernet om eierskapet
endte i retten»*

29. august 2003). I et brev til samtlige lokale aksjonærer gikk Alf Hildrum til angrep på redaktør Wolds integritet. «Det bør være et tankekors for avisas lokale eiere og for avisas lesere at redaksjonen og ledelsen ikke våger å gi saker en vanlig journalistisk dekning, men forkaster alle redaksjonelle prinsipper for i stedet å drive en ren kampanjejournalistikk. Jeg håper for lokaldemokratiets skyld at det ikke er tilfelle i andre saker», skrev Hildrum (sitert fra Journalisten 29. august 2003). Hildrum fikk støtte av HKF, som mente at tilknytning til A-pressen ville sikre en mer fri og uavhengig presse fordi redaktør Wold etter deres mening drev avisen på en egenrådig måte. Wold på sin side avviste all kritikk og mente at det var A-pressen som representerte problemet: «Vi har dokumentert alt vi har skrevet om A-pressen. Det er dypt urettferdig å angripe HAs journalister, som er så uavhengig som journalister kan bli. Kritikken fra Hildrum og andre er et forsøk på å svekke HA», sa Wold til Journalisten. Hildrum var som konsernsjef kjent for ikke å gi seg selv om han møtte motstand i første omgang. Han fikk noen lokale støttespillere på glid og fikk kjøpt stadig flere aksjeposter. Det sittende avisstyret ville hindre oppkjøp fra A-pressen og benyttet en bestemmelse i vedtektene om forkjøpsrett. Den langvarige striden mellom avisen og konsernet om eierskapet endte i retten. Etter mange rettsrunder både i namsretten, tingretten, lagmannsretten og Høyesterett fikk saken sin endelig rettslige avklaring i 2008. Da hadde både Borgarting lagmannsrett og Høyesterett gitt de lokale arbeiderpartifolkene medhold. En nyansatt redaktør Frode Rekved priste det lokale eierskapet, men skulle raskt få merke at dette ikke var en svart-hvitt-konflikt. Etter kort tid fant den nyansatte direktøren Anne-Grethe Kolstad ut at det kostet å drive smått og lokalt.

Gammelt utstyr, et tungdrevet eget trykkeri og gamle lokaler og en overbemannet stab førte til at avisen ble sittende på en lokal gjeldsbombe. De årlige inntektene fra Orkla fungerte som en sovepute og hindret fornying og modernisering. Også redaktøren innså at det måtte omstilling til. Etter en lederartikkel 12. februar 2009 om avisens økonomi utfordret Rekve gamle tankemåter og det lokale lederskap. Det sentrale her var behovet for å legge ned det gamle trykkeriet og se etter alternative løsninger. En av de lokale AP-støttespillerne, hovedtillitsvalgt i Norske Skog, uttalte i et leserbrev at en redaktør som stadig taler sine egne eiere imot, var blitt et lederproblem «som styret uten opphold burde gripe fatt i» (Andenæs 2010: 33). Saken ble ikke bedre ved at to av de trykkeriansatte satt i partistyret og talte varmt for behovet for å bevare de lokale arbeidsplassene. De fikk til utskiftninger i styret som stod på deres side. Tre uker senere besøkte den nye styrelederen Harald Bjerge og hans nestleder Jan Magnar Hansen redaktør Rekve og sa at han ikke lenger var ønsket. Vi fikk en klassisk «styre vs. redaktør»-strid som fra tid til annen dukker opp i pressehistorien. Det endte med at styret med seks mot tre stemmer avsatte både redaktør og direktør. Saken skapte et ramaskrik, og Rekve fikk støtte fra Norsk Redaktørforening og redaktører over hele landet. I et opprop ble det vist til Redaktørplakaten. Også lokalt var støtten til Rekve sterk. Det endte med at styret ble kastet og Rekve ble gjeninnsatt. Han sluttet kort tid etter for å bli leder for Institutt for journalistikk i Fredrikstad (Andenæs 2010: 34). I ettetid oppsummerte Rekve at han da han startet i jobben, trodde at kampen om HA dreide seg om kampen til den lille avis for å overleve i strid mot den «store slemme A-pressen». Etter hvert kom han til den oppfatningen av at striden først og fremst dreide seg

«Totalt sett så Walsøe større ulemper enn fordeler for lokaljournalistikken ved å være tilknyttet et konsern»

Daværende redaktør i Halden Arbeiderblad, Frode Rekve.

om at de lokale eierne Halden Arbeiderparti først og fremst ville ha et lydig organ som de kunne bruke i utøvelsen av sin lokale politiske maktkamp. Trossen man denne makten, ble det fort bråk: «Sannheten var at de lokale eierne la mindre vekt på ytringsfrihet og aviskultur. De ville først og fremst ha et trykt og godt talerør for sin politikk» (sitert fra Andenæs 2011: 161).

En annen skeptisk lokalavisredaktør var Jan Oskar Walsøe i Hamar Arbeiderblad (HA) som forble skeptisk til han gikk av som redaktør i 2005. HA er den tidligere arbeiderpartiavisen som ved siden av Nordlys i Tromsø og Halden Arbeiderblad har strittet mest imot å la seg inkorporere i A-pressen. A-pressen klarte til slutt å overta Nordlys i 1997 ved å overtale lokale fagforeninger til å selge mindre aksjeposter. Det var denne taktikken som nå ble prøvd i Halden. Også på Hamar arbeider A-pressen langsiktig for å få aksjemajoriteten. A-pressen var inne med en eierandel på 20 prosent gjennom Hamar Media. Walsøe var skeptisk til eierskapsutviklingen og hvilke konsekvenser det ville få for lokaljournalistikken – ikke fordi A-pressen driver detaljstyring av det redak-

sjonelle innholdet, men fordi de strukturelle utviklingstrekkene fører til økt fokusering på inntjening og sentralisering.

Blant de tingene Walsøe fryktet, var økt bruk av standardisert stoff, for eksempel forbrukerjournalistikk som kan brukes over hele landet, og med mindre journalistisk forankring i lokalsamfunnet. Han fryktet også at en sentralisering av tjenester innenfor konsernene på områder som IT og økonomi reduserer verdiskapningen i lokalsamfunnet. Walsøe oppfattet også A-pressens eget nyhetsbyrå ANB som en hemske og unødvendig utgiftspost. Totalt sett så Walsøe større ulemper enn fordeler for lokaljournalistikken ved å være tilknyttet et konsern, og han fryktet at de langsiktige inntjeningskravene ville true den publisistiske virksomheten (sitert fra Hovik 2002: 9). Av de gjenstridige motstandere av innlemmelsen i A-pressen er det bare Hamar Arbeiderblad som har holdt stand til dette skrives i 2014 med Carsten Bleness som redaktør. Paradoksalt er det gratisavisen Hamar Dagblad som i 2014 er Amedias kort på hånden i den lokale kampen om lesere og annonser i Hamar-distriktet.

De som frykter sentralisering innen A-pressen, fikk vann på mølla da rapporten «Konsept lokalavis» ble lansert høsten 2003. Den uttalte hensikten med rapporten var å styrkes avisenes konkurransekraft. Utredningen var ledet av konsernredaktør (senere statssekretær og medarbeider i First House) Jan-Erik Larsen. Han uttalte til Journalisten at hensikten ikke var «å stramme grepet». Rapporten har ti hovedkonklusjoner som likevel går i retning økt samordning innenfor undergruppene fådagersavis, flerdagersavis og dagsavis. Blant hovedelementene som alle aviser i A-pressen skal ha, er vektlegging av

«Men at samkjøring, samordning og stoffutveksling fører til likere aviser og mindre mangfold, kan det neppe være tvil om»

nærjournalistikk i nyhetsdekningen, daglig ukentlig guide- og servicestoff og høy prioritering og god plassering av livsstilsstoff. Alle dagsavisene skal ha daglige oversikter over de viktigste innenriks- og utenriks sakene. Det avvises ikke at enkeltaviser kan avvike fra denne malen, men beslutningen om dette ligger til syvende og sist hos konsernsjefen (Journalisten nettutgave 20. august 2003). Alf Hildrum har på sin side avvist at konserndannelsen har virket negativt inn på journalistikken, og han hevder at hvis vi ikke hadde fått sentralisering i eierskapet, ville flere aviser «ha gått dukken» (sitert fra Hovik 2002: 11). Men at samkjøring, samordning og stoffutveksling fører til likere aviser og mindre mangfold, kan det neppe være tvil om. Og selv om Alf Hildrum utvilsomt er en dyktig avisleder, er det heller ikke tvil om at hele omorganiseringen og konsernutviklingen har gjort Alf Hildrum personlig til en velstående mann.

APF – fra partiorganisering til konsernkanal

En av fagforeningene med en mindre aksjepost i Halden Arbeiderblad var Arbeiderbevegelsens Presseforbund (APF). APFs utvikling symboliserer mer enn noe annet endringen av det journalistiske feltet og pressemønsteret i Norge. Forbundet startet under navnet Norges Socialdemokratiske Presseforening i 1909, og var i en periode en egen partiforening under Det norske Arbeiderparti (Zachariassen 1949). Siden den gang har organisasjonen gjennomgått mange navneskifter og endringer i tråd med medieutviklingen. Det nåværende navnet Arbeiderbevegelsens presseforbund ble vedtatt på landsmøte i 1989².

[2] Protokoll APF 1991–2008. Landsmøte 1989.

For å spissformulere det har foreningen gjennomgått en forandring fra å være en revolusjonær journalistforening ved begynnelsen av 1900-tallet til å bli formidler av gunstige forsikringsordninger og aksjeeier i A-pressen. I 1930 ble foreningen tatt opp som medlem av forløperen til LO, Arbeidernes Faglige Landsorganisasjon (AFL).

Arbeiderpressejournalistene var i de fleste tilfeller dobbeltmedlemmer med medlemskap i Norsk Presseforbunds journalistforening (NPJ), den eneste landsomfattende sammenslutningen av journalister før NJ ble stiftet i 1946, og Arbeiderpartiets Presseforbund (APF). AP hadde sin egen lønnsavtale med Arbeiderpressens Samvirke, som var deres arbeidsgiverforening (Ottosen 2010). Det at arbeidsgivere og arbeidstakere var en del av den samme politiske bevegelsen, skulle gi seg spesielle utslag selv lenge etter at den sluttet å ha noen tariffmessig funksjon da NJ overtok forhandlingsretten fra 1972. APF fortsatte sin virksomhet og eksisterer den dag i dag som et litt uklart pressepolitisk laug med en god forsikringsordning gjennom LO. APF har vært og er et tilbud for journalister om også ønsker å være medlem av LO. Tidligere var det forventninger fra LO om at APF skulle arbeide for at hele NJ skulle melde seg inn i NJ. En ambisjon som skulle vise seg å være helt urealistisk. Nettopp derfor har APF sett på sin påvirkningsmulighet overfor LO-ledelsen som så viktig. Som det heter i en utredning fra 1996: «NJ vil aldri kunne opptre som et LO-forbund i forhold til LO-apparatet. APF vil som LO-forbund ha en direkte kontakt og innflytelse i LO» (APF's framtid 1996). Fram til 1974 da NJ overtok forhandlingsretten, var det både obligatorisk å være medlem hvis du arbeidet i en partiavis, og det var fredsplikt (man skulle ikke streike mot

«I vedtaket stod det svart på hvitt at NPJ skulle «holde fingrene fra fatet» hva angikk forhandlinger og avtaler innenfor arbeiderpressen»

Vegard Sletten var med på å grunnlegge Norges Journalistlag, og var lagets første leder. Her blir han dekorert som ridder av St. Olavs Orden. Faksimile: Aftenposten.

eget parti). Selv om dette i ettertid kan fortone seg kontroversielt, var det en del av tidsånden i partipressens epoke som da var på hell. Da NJ overtok forhandlingsretten, opphørte den egentlige eksistensberettigelsen som fagforening. Dette ble også erkjent av sekretær Finn Brattskar på det historiske forbundsstyremøte 2.12.1974 da NJ overtok forhandlingsretten. Han uttalte da at «Men jeg må for mitt eget vedkommende si at når et forbund frasier seg retten til lønnsforhandlinger er nerven i forbundet borte»³.

Da NPJ gjenopptok sin virksomhet etter fredsslutningen i 1945, bar den med seg et uløst spørsmål om kontingenter og forhandlingsrett. APF-ledelsen hadde før krigen stått for det standpunkt at NPJ skulle innskrenke seg til å føre forhandlinger for de journalistene som ikke hadde ordnede arbeidsforhold, og som insisterte på å fortsatt ordne sine egne forhandlinger med egne arbeidsgivere. Denne autonome rollen skapte uryddige organisasjons-

[3] Arbeiderbevegelsens Arkiv. Protokoll perm 1972–1981. Landsstyremøte 2.12.1974. Sak 45/74 Forbundets framtid.

forhold og personlige motsetninger som levde i beste velgående da krigen brøt ut.

Ved årsmøtet i 1938 hadde Jon Vraa fra Fremtiden i Drammen kommet inn i styret i NPJ. Sammen med Olaf Solumsmoen hadde han lagt fram et vedtak fra årsmøtet i APF der det het at «Det eksisterer ikke noe grunnlag som kan samle Arbeiderpartiets og borgerpressens journalister i et felles fagforbund. Arbeiderpartiets presseforbund og dens medlemmer kan derfor ikke medvirke til at Norsk presseforbunds journalistgruppe utbygges til et Norges journalistforbund» (Ottosen 1996: 122).

I vedtaket stod det svart på hvitt at NPJ skulle «holde fingrene fra fatet» hva angikk forhandlinger og avtaler innenfor arbeiderpressen. Arbeiderparti-journalistene nektet også å betale dobbel kontingent. De som var medlem av APF, skulle slippe å betale kontingent i NPJ (ibid. 123). Denne verkebyllen levde videre og kom til uttrykk også på landsmøtet i 1939, der «protokolljournalistene», som APF-medlemmene ironisk hadde døpt seg selv, fortsatte med sine partipolitiske markeringer.

På dette landsmøtet gjorde Vegard Sletten, som skulle bli den første lederen i Norsk Journalistlag i 1946, seg for første gang seg gjeldende i årsmøtesammenheng. APF medlemmene fortsatt sin beinharde autonome linje, noe som vakte irritasjon i den borgerlige leir. Men de borgerlige journalistene hadde ikke noe valg, som den avtroppende NPJ-lederen Jens Schive lakonisk uttrykte det: «vi kan jo ikke tvinge dem uten at det fører til splittelse» (ibid. 125).

Det hører med til dette bildet at mange av de tilstedeværende hadde opplevd at det forrige forsøket på å danne en landsomfattende fagforening for journalister, hadde

ført til splittelse og nedleggelse av Norsk Journalistforbund i 1922. Også den gang var splittelse på et politisk grunnlag avgjørende for det unge forbundets tragiske skjebne (Ottosen 2010). Nå endte det med et kompromissforslag der landsmøtet i NPJ tok til etterretning at APF-medlemmene var bundet av sitt eget landsmøtevedtak om at arbeiderpressejournalistene skulle håndtere sine egne tarifforhold. De slapp også denne gangen å betale dobbel kontingent. Med et nødsrik hadde man rett før krigen brøt ut, nok en gang unngått full splittelse. Valget av Erling Ruud til ny formann i NPJ på landsmøtet skulle indirekte bidra til å anskueliggjøre et annet av etterkrigstidens store stridsspørsmål:

*«Slik var tvunget
LO-medlemskap formalisert»*

Hvordan håndtere forholdet til okkupasjonsmakten. Som NTB-journalist meldte Ruud seg inn i NS, men sluttet i NTB med store alkoholproblemer i 1943. Han ble tiltalt for landssvik etter krigen, men ble frikjent da det kom fram at han også hadde brukt sin posisjon som NTB-journalist til å støtten hjemmefronten (Ottosen 1996: 146).

Ett av Vegard Slettens grep for å bevare enigheten mellom hovedfløyene i NJ var å alltid velge nestformann fra APF. Bare én gang ble det fremmet en motkandidat, som kun fikk to stemmer. Ordningen varte fram til 1974, da APF endelig gikk med på å overføre forhandlingsretten til NJ.

Tvangsorganisering og dobbelt kontingent

En av de historiske kontroversene mellom NJ OG APF var at de journalistene som jobbet i Arbeiderpartiet, var tvangsorganisert i LO gjennom APF. Dette kan føres tilbake i vedtektene i APF i 1954. Under § 3 Medlemskap heter det: «Alle som arbeider innenfor virkeområdet som er bestemt i §1, skal være med-

lemmer av forbundet, enten de er medlem av et annet forbund eller ikke.» I §1 heter det til slutt: «Forbundet er tilsluttet Arbeidernes faglige Landsorganisasjon.» Slik var tvunget LO-medlemskap formalisert⁴. Dette skapte selvsagt en situasjon der APF-medlemmer måtte betale dobbel kontingent. Dette skapte misnøye blant medlemmene, og på landsmøtet i 1959 fremmet lederen av foreningen, Per Haraldsson, følgende forslag: «Landsstyret får fullmakt til å finne en ordning med NJ med sikte på at APF får tilbakebetalt et beløp som svarer til halvparten av den kontingent som medlemmene av APF betaler til NJ.»⁵

Dette ble senere fulgt opp, men NJ var skeptiske. I referatet fra landsstyremøtet i APF 31. mai 1959 ble det referert til diskusjoner med NJ om dette. Det som kompliserte forholdet, var at APF også organiserte ikke-journalister, blant annet funksjonærer i redaksjonen. NJ hadde på sin side avvist søknad om medlemskap fra de samme funksjonærene. I referatet fra møte med NJ ble NJ-leder Vegard Slettens innvendinger referert. Uenigheten ble beskrevet i sømmelige former: «NJ har fra første stund lagt vekt på at alt skal gå knirkefritt i forholdet til APF, og jeg vet ikke av at det til nå har vært svikt i dette samarbeidet⁶. Det viktigste nå er å få greie på hva som ligg føre. Kan hende er det skjedd ting som vi ikke vet om, og jeg synes det kom opp vel mye som kan forkludre det gode forholdet nå.» Tonen

«saken kunne bli den første pinne i NJs lik-kiste»

ble senere skjerpet, der Sletten gir uttrykk for at «saken kunne bli den første pinne i NJs lik-kiste»⁷. Andre borgerlige presseorganisasjoner kunne komme til å be om samme slags kontingentrefusjon som APF ville ha. Sletten var også misfornøyd med den truende undertonen i APFs forslag: «Som et ledd i styrkingen av samarbeidet mellom NJ og APF erklærer styret seg i prinsippet villig til å tilrå en ordning med kontingentrefusjon.» Var det slik, undret Sletten, at et vilkår for godt samarbeid var å gi etter for kravet om kontingentrefusjon? Det hele endte med en ordning der APF fikk tilbakeført en årlig sum på 5000–6000 kroner som kompensasjon for medlemmenes dobbelkontingent, formulert som «støtte for faglig arbeide». En gjennomgang av APFs protokoller viser at dette fortsatte gjennom 1960-årene.

I denne sammenheng er det svært interessant at APF helt fram til 1997 hadde organisasjonsplikt nedfelt i sine vedtekter. Vedtektene ble endret etter et internt utvalg slo fast at etter at A-pressen kjøpte opp aviser utenfor den tradisjonelle A-pressen som Lofotposten og Østlands-Posten hadde hverken «A-pressen, ATF eller APF reist spørsmålet om organisasjonsplikt i disse nye bedriftene». Utvalget konkluderte derfor med at «at det ikke lenger er mulig å opprettholde organisasjonsplikten som prinsipp» (APF's framtid 1996:10). Organisasjonsplikten hadde vært vanlig i alle arbeiderpartikontrollerte bedrifter og var en levning fra arbeiderbevegelsens prinsipper og sentraliserte organisasjonskultur (Høst 1996). Denne tvangsorganiseringen ble ulovlig gjennom en høyesterettsdom fra 2001 med Norsk Folkehjelp som den tapende part.

[4] Arbeiderbevegelsens arkiv. Arbeiderbevegelsens presseforbund. Serie A – L0002 Forhandlingsprotokoll (23.3.1950–13.6.1960).

[5] Arbeiderbevegelsens arkiv. Arbeiderbevegelsens presseforbund. Serie A – L0002 Forhandlingsprotokoll (23.3.1950–13.6.1960), s. 211.

[6] Arbeiderbevegelsens Arkiv. Arbeiderbevegelsens presseforbund. Serie A – L0002 Forhandlingsprotokoll (29.8.1960–2.6.1967).

[7] Arbeiderbevegelsens arkiv. Arbeiderbevegelsens presseforbund. Serie A – L0002 Forhandlingsprotokoll (23.3.1950–13.6.1960), s. 222–223.

Organisasjonsplikten hadde motvillig blitt akseptert av NJ i sin tid for å kunne slå alle journalister sammen i én tarifforganisasjon. Så sent som i 1994 motsatte den daværende LO-lederen Yngve Hågensen seg å avskaffe organisasjonsplikten (Svenning 2001).

Arbeider-bevegelsens presseforbund

Det var ikke bare begeistring på arbeids-giver-siden for at arbeider-pressejournalistene fikk en så sterk stilling i NJ. APF hadde sin avtale med arbeiderpressen, hvorfor skulle så de ha innflytelse over lønnsforhandlingene i de andre avisene? Norsk Arbeidsgiverforening (NAF) nektet derfor å godta representanter fra arbeiderpressen i forhandlingsdelegasjonen om en ny tariffavtale (Ottosen 1996). Arbeiderpressens Tarifforening (ATF) og Avisenes Arbeidsgiverforening (AA) valgte allerede ved starten av forhandlingene med Norsk Journalistlag om revisjon av journalistavtalen våren 1978 å opptre som en part under felles ledelse. Etter brudd i forhandlingene varslet NJ plassfratredelse i en del utvalgte AA- og ATF-aviser. AA svarte med lockout for de AA-avisene som ikke var omfattet av NJs avtale. Foran meglingen i oppgjøret varslet også ATF lockout for de journalistene som NJ ikke hadde sagt opp plassene for. Det var første gang i historien lockout ble varslet overfor A-pressens journalister⁸.

NJ overtar forhandlingsretten

I 1972 ble det som sagt bestemt at Norsk Journalistlag overtok forhandlingsretten med Arbeiderpressens tarifforening, og APF hadde etter dette ikke noen selvstendig funksjon i de sentrale lønnsforhandlingene. Det ble effektivt fra 1974. Denne fusjonen var endesta-

sjonen for de partipolitiske skillelinjene som hadde preget journalistorganisasjonene siden slutten av 1880-årene (Ottosen 1996).

Det som i dag gjør Arbeiderbevegelsens presseforbund interessant, er at det er blitt en ny kanal for journalistinnflytelse i konsernsystemet Amedia AS. LO er som største eier i A-pressen med 44,6 prosent av aksjene.

Da A-pressen ble organisert som konsern i 1989, brukte enkeltredaksjoner som var motstandere av sentraliseringen, APF som kanal for å motarbeide utviklingen. Også journalistene i Hamar Arbeiderblad som var motstandere av innlemmelse, brukte APF som kanal for sin motstand. Men etter at A-pressen ble en realitet som konsern, så ledelsen i APF på medinnflytelsen i konsernet som forbundets viktigste eksistensberettigelse (Svenning 2001).

APF har altså endret karakter fra å være en partistyrte fagforening til å bli en pådriver for journalistinteresser innad i Amedia. I eksempelet Halden Arbeiderblad så vi at APF var en av mange mindre fagforeninger som kunne innkassere en milliongevinst ved opprettelsen av konsern. Dette er en av mange paradokser i endringen av det journalistiske feltet i konsernens tidsalder.

14. oktober 2003 stod det en liten notis i Dagens Næringsliv om at A-pressen var tatt av børs etter at APR Media Holding overtok alle aksjene i A-pressen. APR Media Holding var eid av LO, Telenor og Fritt Ord. Dette satte på spissen APFs dobbeltrolle som en forening med eierinteresser via sitt LO-medlemskap og nære forhold til Norsk Journalistlag som forhandlingsmotpart. APF hadde siden NJ overtok forhandlingsretten, brukt NJ som sin egen

«Da A-pressen ble organisert som konsern i 1989, brukte enkeltredaksjoner som var motstandere av sentraliseringen, APF som kanal for å motarbeide utviklingen»

[8] Arbeiderbevegelsens arkiv. APF protokoll 1971–1981, Beretning landsmøte 1977, 30. april 1977–23. april 1979.

postadresse. Daværende NJ-leder Ann-Magrit Austenå gikk i oktober 2003 ut i Journalisten rett etter at A-pressen var tatt av børs, og krevde at skillet mellom NJ og APF ble tydeligere. Hun sa at NJ ville opprette sitt eget nettverk for tillitsvalgte i A-pressen, og at «APF må finne ut av sin funksjon» (sitert fra Ottosen 2004).

Det var på høy tid at NJ-lederen satte problemstillingen på dagsordenen, fordi NJ selv lenge hadde vært i en tvilsom dobbeltrolle via sitt forhold til APF. De lokale APF-klubbene hadde lenge mottatt utbytte for sine aksjeposter i A-pressen. Dette er penger som mange i NJ mente egentlig tilhørte NJ, siden de lokale APF-foreningene fikk ivarett sine interesser av NJ. I noen tilfeller ble imidlertid disse pengene forsøkt fordelt personlig mellom de lokale APF-medlemmene til stor irritasjon i NJ-ledelsen – en irritasjon som må ha hatt sine åpenbare bismak. Dette var ikke penger som rettmessig tilhørte de lokale APF-medlemmene som enkeltpersoner. På den annen side må det ha fortonet seg underlig for NJ som organisasjon å kreve penger som stammer fra utbytte fra en viktig forhandlingsmotpart. NJ ble involvert i to saker der det ble strid rundt inntektene av aksjesalg. Da Dagningen ble fusjonert med Gudbrandsdølen i 1997 hadde APF-klubben i Dagningen tenkt å fordele inntektene av slag av A-presseaksjene på enkeltmedlemmer. Etter at generalsekretær i NJ Trond Idås og faglig sekretær Stein Larsen hadde et møte med klubben ble disse planene stanset og pengene overført til den nye fellesklubben i Gudbrandsdølen Dagningen (GD).

NJ lyktes ikke å stanse tilsvarende planer i Glåmdalen. Redaksjonsklubben i Glåmdalen valgte å fordele inntektene klubben da fikk til medlemmene, da Glåmdalen i 1998 solgte sine aksjer i A-pressen. Da generalsekretær Trond

Idås kontaktet klubbledere i APF fikk han klar beskjed om at dette hadde ikke han noe med⁹. Aksjene hadde vært i klubbens besittelse siden 1995, og klubben bestemte seg for å fordele pengene de nå fikk blant medlemmene etter ansiennitet i ansettelsesforholdet. De som fikk mest, fikk utbetalt 90 000 kroner. Etter en utredning gjort av LO-advokat Einar Stueland ble det slått fast at dette salget neppe var lovlig, og at medlemmene hadde tilbakebetalingsplikt siden det aldri var intensjonen at individuelle medlemmer skulle berike seg på en kollektiv aksjepost. Konfrontert med dette sa klubbleder Jørn Ledal at det kunne man ikke «med mindre man samler inn det nye kjøkenet til folk» (sitert fra

Ottosen 2004: 156). NJ overlot til APF å løse saken, men etter en vurdering fant APF ut at det ikke var hensiktsmessig å gå til søksmål mot klubben. APF som organisasjon og enkeltklubber eiere ikke lenger aksjeposter etter at de ble tvangsinnløst¹⁰.

Disse eksemplene anskueliggjør dilemmaene som oppstod når ansatte i A-pressen ble medieiere i egen virksomhet. APF har i konsernenes tidsalder hatt klare korporative trekk siden det har organisert alle i A-pressen fra konsernsjef til grunnplanet. Redaktørene og disponentens plass i forbundet ble diskutert i en intern utredning i 1996. Her blir det vist til at sedvanen har vært at en journalist bør være leder av forbundet, men at man ikke ville vedtektfeste det siden ledelsen i A-pressebedriftene historisk sett alltid har vært med i forbundet (APF's framtid 1996). Heller ikke etter omorganisering til konsern har denne praksisen vært endret. En gjennomgang av APFs protokoller viser at det fra tid

«Under avisstreiken i 2002 var NJ kritisk til at mange redaktører opptrådte på en måte som NJ mente var streikebryteri»

[9] Forfatterens intervju med Trond Idås 10. april 2014.

[10] APF's sekretær i epost til forfatteren 10. april 2014.

til annen har vært diskusjoner om det er sunt at redaktører og journalister er med i samme forening. Hamar avdeling av APF fremmet et forslag på landsmøtet i 1997 som ville endre vedtektene og utelukke redaktørene. Forslaget ble nedstemt (Svenning 2001:17). Dette har blitt satt på spissen under arbeidskonflikter. Under avisstreiken i 2002 var NJ kritisk til at mange redaktører opptrådte på en måte som NJ mente var streikebryteri. A-pressen ble i denne sammenheng utpekt som «verstinger». Tor Axelsen som var sjef for A-pressens eget nyhetsbyrå ANB skrev en artikkel som ble distribuert gjennom ANB der han intervjuet Alf Hildrum som avviste beskyldningen om streikebryteri. På dette tidspunkt var Tor Axelsen også leder av Norsk Redaktørforening som var i dispuTT med NJ om grensene for streikebryteri. Vi fikk en situasjon der APF-medlem Alf Hildrum ble intervjuet av APF-medlem Tor Axelsen i en situasjon der de fleste APF-medlemmer var tatt ut i streik. Her skulle man tro at habilitetsproblemene stod i kø (Ottosen 2004: 153-154). Alf Hildrum var konsernsjef og medlem av APF helt til han ble ny sjef i TV2 i 2008. Den nye eierstrukturen og aksjeforholdet har også blitt et personlig økonomisk eventyr for Hildrum. Hildrum benyttet seg av retten alle de ansatte fikk til å kjøpe aksjer i A-pressen i 1993. Alle ansatte i A-pressen fikk tilbud om å kjøpe aksjer i A-pressen Ansattinvest i 2005 for 146 kroner per aksje. Interessen blant vanlige ansatte var laber og det var stort sett folk i ledelsen som benyttet seg av tilbudet (Lyshagen 2008). Ansattinvest eide 1,47 prosent av A-pressen. Strengte vedtekter begrenset muligheten for fortjeneste i Ansattinvest, men vedtektene ble endret like før Alf Hildrum sluttet som konsernsjef i 2008. Majoritetseierne LO og Telenor vedtok å inn-

løse aksjene i Ansattinvest juni 2008 for 704 kr per aksje. Flere sjefer i A-pressen kunne høste av en verdistigning på 460 prosent siden februar 2005. Hildrum realiserte sine aksjer til en verdi av 26,9 millioner kroner, noe som valgte sterke reaksjoner på grunnplanet i LO (Dagens Næringsliv 21.–22. juni 2008).

Trekker man fra de 5,6 millionene han betalte for aksjene i 2005, kunne Hildrum innkassere en gevinst på 21 millioner. LO-leder Roar Flåthens kommentar var at «Vår hensikt var å behandle alle ansatte likt. Når det gjelder aksjekjøpene, har det vist seg at ledere kjøper mer enn andre ansatte. Det er erfaring vi tar med oss videre» (Lyshagen 2008: 271).

Da APF var samlet til sitt 100-årsjubileum i 2009, ble det ikke behandlet i beretningen at tidligere konsernsjef og APF-medlem hadde fått en personlig fortjeneste på over 20 millioner kroner, og ingen av de frammøtte delegatene kommenterte det (APF-beretning 2009)¹¹. I beretningen heter det at i «løpet av perioden har APF arbeidet med flere konkrete saker med LO-ledelsen i forhold til problemstillinger knyttet til A-pressen og arbeidsliv»¹². Av de saker som det konkret nevnes at forbundet har engasjert seg i, er Valla-saken (der APFs leder støttet Valla offentlig), LOs forhold til statskirkeordningen og loven om redaksjonell uavhengighet¹³. At deres eget forbund har vært med i en struktur og selv tidligere har hatt aksjer (som ble tvangsinnløst da A-pressen ble tatt av

«Da APF var samlet til sitt 100-årsjubileum i 2009, ble det ikke behandlet i beretningen at tidligere konsernsjef og APF-medlem hadde fått en personlig fortjeneste på over 20 millioner kroner»

[11] Forfatteren var selv til stede på landsmøtet i Folkets hus 9.–10. mars 2009.

[12] Arbeiderbevegelsens Presseforbunds beretning til landsmøte 2009:6.

[13] Arbeiderbevegelsens Presseforbunds beretning til landsmøte 2009:7.

børs) som har gjort det mulig for konsernsjefen og tidligere medlem å tjene masse penger, har ikke vært noe stort diskusjonstema i foreningen.

Det at Alf Hildrum fikk en stor fortjeneste av disse transaksjonene, foregikk på lovlig måte, og mange vil si at han benyttet seg av en lovlig mulighet som finnes i systemet. Det er likevel et paradoks at samtidig som LO på generelt grunnlag kritiserte bonuser og lederlønninger i det private næringslivet, blir en av deres egne fremste tillitsvalgte rik innenfor et system der LO selv er en av de to største eierne. Det er også interessant å se at Alf Hildrum som startet sin karriere innenfor A-pressesystemet, ble sjef i den kommersielle kanalen TV 2, der A-pressen var en av de største eierne før de solgte seg ut i 2011 da de stod foran oppkjøpet av Edda Media. Hildrums karriere kan derfor være et eksempel på de store historiske endringene i arbeiderpressen fra partieierskap til konserneierskap.

Oppsummering og konklusjon

Fra å være et rent politisk prosjekt i den radikale arbeiderbevegelsens ungdom er Amedia AS blitt forvandlet til et helkommersielt selskap med rent symbolske formuleringer i formålsparagrafen som knytter an til den politiske fortiden. Fra å være et politisk redskap for Arbeiderpartiet har den største eieren LO gjennom vedtaket på LO-kongressen i 1989 omdannet A-pressen til et konsern som drives på en måte som ikke skiller det fra andre kommersielle foretak der jakten på maksimal fortjeneste er det primære formålet. En pussig bieffekt av dette er at APF som startet som en radikal fagforening innenfor arbeiderbevegelsens avisområde, selv ble aksjeeier og dermed en kommersiell aktør med et noe diffust formål. I formålsparagrafen heter det at formålet til APF er:

1. «Å organisere medlemmer innenfor forbundets virkeområde i tilslutning til Landsorganisasjonen i Norge.
2. Å arbeide for å ivareta medlemmenes interesser når det gjelder faglige, pressefaglige, sosiale, kulturelle og utdanningsmessige spørsmål, alene eller i samarbeid med andre organisasjoner. APF har overdratt sin forhandlingsrett om lønns- og arbeidsvilkår for NJ- medlemmer til Norsk Journalistlag.
3. Å ta seg av faglige spørsmål for de av forbundets medlemmer som ikke får disse ivaretatt av andre faglige organisasjoner.
4. Å påse at de lokale avdelinger blir ledet etter felles retningslinjer, for på den måten å skape enhet og kraft i arbeidet.
5. Å arbeide for å realisere det arbeidsprogram som landsmøtet vedtar for landsmøteperioden.»

Når medlemmene omfatter alle fra konsernledelsen til vanlige journalister, er det et spørsmål om man kan snakke om felles interesser for alle medlemmene. Ved Alf Hildrums aksjesalg i forbindelse med avgang som konsernleder og overgang til TV 2 opplevde vi at en bevegelse som vanligvis kritiserer grådighet og høye lønninger, uten videre aksepterte at konsernet selv hadde skapt et system som gjorde at den avtroppende konsernsjefen kunne ta ut 21 millioner kroner i fortjeneste. Hva hadde grunnleggeren for mer enn 100 år siden sagt om de ble fortalt at det var slik foreningen skulle ende?

Litteratur

- Andenæs, Ivar (2010) «Halden Arbeiderblad – Den siste partiavis» i *Pressehistorisk tidsskrift*, nr 14 2010.
- Andenæs, Ivar (2011) *Gud hjelpe oss! Om makt og medier i Halden*. Oslo: Kolofon forlag.
- Bastiansen, Henrik (2009) «Lojaliteten som brast» i *Pressehistorisk tidsskrift*, nr. 11 2009.
- Bjørnsen, Bjørn (1986) *Har du frihet og sommervol kjær? Arbeiderbladet 100 år 1884-1984*. Oslo: Arbeiderbladet A/S.
- Finslo, Stig (2002) Status redaktør 2002 - mellom ideal og virkelighet. *Redaktørinstituttets status 2002*. Redaktøren leder og har ansvaret
- Gleditsch, Nils Petter og Hellevik, Ottar (1977) *Kampen om EF*. Oslo: Pax.
- Hovik, Tor A. (2002) *Hva vil A-pressen med lokalavisene*. Semesteroppgave på hovedfagskurset "Eierskap og journalistikk", Journalistutdanningen Høgskolen i Oslo, våren 2002.
- Høst, Sigurd (1996) *Aviskonkurransen*. Nye og gamle teorier belyst gjennom A-pressens utvikling. Kristiansand/IJ-forlaget.
- Lyshagen, Guttorm (2008) *Fra storhusholdning til moderne mediekonsern*. A-pressen.
- Ottosen, Rune (1996) *Fra fjærpenn til Internett. Norske journalister i organisasjon og samfunn*. Oslo: Aschehoug forlag.
- Ottosen, Rune (2004) *I journalistikkens grenseland. Journalistrollen mellom marked og idealer*. Kristiansand: IJ/Høgskoleforlaget.
- Ottosen, Rune (red.) (2010) *Norsk Presses Historie 1660-2010*. Bind 2. Oslo: Universitetsforlaget.
- Svenning, Lene (2001) *Arbeiderbevegelsens Presseforbund – fra organisasjonsplikt til frivillig medlemskap*. Semesteroppgave på hovedfagskurset "Et historisk perspektiv på journalistrollen" høsten 2001, Høgskolen i Oslo.
- Zachariassen, Aksel (1949) *Arbeiderpartiets presseforbund gjennom 40 år*. Oslo: Arbeidernes Aktietrykkeri.
- Østbye, Helge og Kvalheim, Nina (2009) *I konsernets øyne er redaksjonen en utgiftspost. Rapport om aviser, konsern og avisøkonomi*. Oslo: Norsk Journalistlag.